

Deti s poruchami učenia

Najznámejšou z porúch učenia je **dyslexia**, porucha schopnosti správne čítať – napriek primeranej inteligencii, normálnemu sociokultúrnemu zázemiu a bežným vyučovacím metódam. Deti (ale aj dospelí) majú problém so správnym dekódovaním písaného textu – prečítajú slovo inak, preskočia ho, čítajú veľmi pomaly, nie sú schopní pochopiť význam prečítaného. Pri výučbe čítania si dyslektické deti nevedia zapamätať tvar písmena, spojiť jednotlivé písmená do slabík, spájať slabiky do slov. Aj keď si to neuvedomujeme, čítanie nahlas je veľmi zložitý proces – je to súhra zrakových, motorických, sluchových modalít (o.i. fonologické uvedomovanie, gramatický cit, pracovná pamäť).

Ak chceme niečo správne prečítať, musíme sa na to adekvátne sústrediť, s čím majú problém hlavne hyperaktívne, ale aj hypoaktívne deti. Musíme bez poruchy vnímať tvar písmen, aby sa ich obraz mohol preniesť do mozgu. Z písmen musíme poskladať slová, zo slov zmysluplné celky až vety. Reťazec písmen až slov sa musí bez zmeny preniesť do mozgu, kde je jednotlivým slovám prisúdený ich význam. Problémy môžu robiť okrasné písmená, zvláštne tvary či sklon písmen. Mnoho bádateľov sa pokúšalo zistiť príčiny porúch čítania.

Hľadanie príčiny komplikoval fakt, že ľudia s dyslexiou predstavujú veľmi rôznorodú skupinu – majú rôzne typy dyslexie. Najobvyklejšie sú ťažkosti vo fonologickom spracovaní, fonémovej segmentácii – teda v procese, pri ktorom neznáme slovo mozog rozkladá na zvukové zložky. Ako problém sa javí transformácia písmen (grafém) do zodpovedajúcich hlások (foném). Tieto ťažkosti môže ešte skomplikovať problém so slovnou (pracovnou) pamäťou – neschopnosť podržať si v pamäti práve prečítané slová. Fonologické uvedomovanie, ktoré sa vyvíja už v predškolskom veku, má vplyv na schopnosť naučiť sa čítať. Podľa Prof. Matějčka sú niektoré deti zvlášť neschopné osvojiť si toto uvedomovanie, čo sa dá pravdepodobne prisúdiť všeobecnému nedostatku ich rečovej schopnosti.

Ďalšie problémy spočívajú v spôsobe, akým mozog vníma tvary písmen, čiže problémy s vizuálnym vnímaním. Problémom je nerozoznávanie písmen alebo ich chybný výklad. Tým by sa mohlo vysvetliť časté zamieňanie písmen ako „b“ a „d“. Niektoré deti môžu mať zmiešané fonologické a vizuálne ťažkosti.

Čítanie dyslektického dieťaťa je obvykle pomalé, namáhavé a stresujúce, takže jeho pozornosť sa rýchlo vyčerpá. Pri čítaní sa často objavujú záměny zrkadlových písmen (typická záměna písmena b s písmenom d), záměny poradia písmen v slabikách a v slovách, častý je výskyt dvojakeho čítania – dieťa si prečíta text najprv pre seba a až potom nahlas. Problémy v čítaní môžeme kvantifikovať rýchlosťou, počtom prečítaných slov za minútu. Sociálne únosné čítanie znamená rýchlosť približne 60 – 70 slov za minútu. Dieťa prijateľne vníma obsah, môže si čítať pre zábavu a môže sa čítaním učiť. Bežne tieto úrovne dosahujú deti na prelome 2. a 3. postupného ročníka. Odstup výkonnosti dieťaťa od tejto normy je mierou závažnosti poruchy.

Dysortografia je špecifická porucha pravopisu, ktorá sa prejavuje špecifickými chybami pri písaní a neschopnosťou dieťaťa uplatňovať naučené gramatické pravidlá. Typické sú záměna krátkych a dlhých samohlások, vynechávanie, pridávanie a zamieňanie slov, slabík alebo hlások, nedodržiavanie diakritiky, nedodržiavanie hraníc slov (napíše slovo spolu s predložkou).

Dysortografik má často poruchy sluchového vnímania alebo rozlišovania – sluchová analýza a syntéza. To znamená, že dieťa nepočuje správne to, čo sa mu diktuje, hoci sluch má úplne v poriadku, nevie rozložiť a znova zložiť slovo na hlásky. Môže zamieňať tvarovo podobné písmená (b – d). Má problém prakticky uplatniť naučené pravidlá a poučky. Ak je dieťa hypoaktívne, zdĺhavo hľadá v pamäti správne gramatické tvary a podobne ako dysgrafické dieťa nestíha písať diktované vety. u hyperaktívnych detí je typické nedopísanie slov, skomoleniny koncoviek, vynechané diakritické znamienka. Hlavne deti s kombináciou dyslexia – dysortografia mávajú závažnejšie problémy pri učení cudzích jazykov – majú problémy s výslovnosťou, ťažkosti spôsobuje rozdiel v písaní a výslovnosti, nedokážu správne nepísať ťažšie slová, pri rozprávaní nedokážu uplatňovať neučené gramatické pravidlá a tiež správne rozoznať počuté.

CENTRUM PEDAGOGICKO – PSYCHOLOGICKÉHO PORADENSTVA A PREVENČIE

Mierová 1, 934 01 Levice

Č. tel: 036/6312 903

e-mail: ppplevice@mail.t-com.sk

web: cpppaplevice.sk

Dysgrafia je výrazné narušenie zručností písania, ktoré nie je spôsobené nízkou úrovňou mentálnych schopností, problémami zraku, alebo nevhodným spôsobom výučby. Objavujú sa chyby v interpunkcii, vynechávanie písmen, rukopis býva značne neúhladný, písmo pomalé. Typickými znakmi dysgrafického písma sú: nesprávne tvary písmen, nesprávny sklon písma, písmo je kľčovité, so znakmi tremoru, zrkadlové písanie písmena číslíc, nedodržiavanie riadkov, zámena niektorých písmen. Môžu sa vyskytovať pravopisné chyby. Dieťa sa musí tak sústrediť na proces písania, že nestíha rozmýšľať nad uplatňovaním gramatických pravidiel. Problémy sa môžu prejaviť aj vo výtvarnej alebo pracovnej výchove.

Porucha jemnej motoriky je príčinou ťažkostí pri úkonoch spojených s presnou prácou prstov – pri písaní, kreslení, ale aj pri zaväzovaní si šnúrok, strihaní a podobne. Znížená zraková predstavivosť a neschopnosť zapamätať si motorické vzorce tvarov písmen zapríčiňujú ťažkosti pri rozpoznávaní tvaru písmen a ich umiestnenia.

Písmo dysgrafia je veľmi ťažko čitateľné alebo úplne nečitateľné, napriek jeho úpornej snahe. Dieťa píše čitateľnejšie len vtedy, keď píše veľmi pomaly, a teda venuje písaniu veľmi dlhý čas. Písanie je potom pre dysgrafia príliš únavné a vyčerpávajúce. K písaniu môže získať až odpor, alebo ho úplne odmietat'.

Podľa 10. revízie Medzinárodnej klasifikácie chorôb MKCH-10 je rozdelenie špecifických porúch učenia nasledovné:

F81 Špecifické vývinové poruchy školských zručností

F81.0 špecifická porucha čítania

F81.1 špecifická porucha písania

F81.2 špecifická porucha počítania

F81.3 zmiešaná porucha školských zručností

F81.8 iné vývinové poruchy školských zručností

F81.9 vývinová porucha školských zručností

Tieto typy porúch sa môžu vyskytovať samostatne, ale často tvoria komplex špecifických porúch učenia, často sa vyskytujú v kombinácii so syndrómom poruchy pozornosti alebo syndrómom poruchy pozornosti spojeným s hyperaktivitou.

U detí predškolského veku s rizikom porúch učenia a u detí s poruchami učenia sa objavujú väčšie alebo menšie odchýlky od bežného vývoja centrálnnej nervovej sústavy, deficity sa však zriedkakedy prejavujú vo všetkých oblastiach. Väčšinou ide o ich kombináciu a rôznu stupeň závažnosti. Práve kombinácia možných deficitov spôsobuje značnú variabilitu prejavov porúch. Ak k nim pripojíme ďalšie osobnostné charakteristiky dieťaťa a vplyv vonkajšieho prostredia, stoja pre nami rozdielne osobnosti, pre ktorých poruchu nemožno nájsť univerzálnu metódu nápravy. Preto je vždy dôležitý individuálny prístup a plán nápravy tvorený pre konkrétne dieťa.

Ak sa uvedené poruchy rozpoznajú včas a pod dohľadom odborníka prebehne náležitá reedukácia a korekcia, zlepšenie porúch na sociálne únosnú úroveň je možné. Včasné podchytenie pomôže tiež predísť sekundárnej neurotizácii dieťaťa pri neprospievaní v škole.

Ak má vaše dieťa ťažkosti v učení, sme pripravení spolu s vami po dôkladnom posúdení jeho problematiky, hľadať východiská a pomáhať vám riešiť jeho konkrétne ťažkosti, v úzkej spolupráci s vami i s jeho pedagógmi.

Spracovala z interných materiálov CPPPaP: Mgr. Alexandra Baranová, CPPPaP Levice